

INDHOLDSFORTEGNELSE

OM DENNE BOG 7

Tak til ... 8

Praktiske oplysninger 9

INTRODUKTION 11

OPDAGELSE OG UDFORSKNING 13

De tidligste beretninger 13

Kortlægning 1822-1908 14

Videnskabelig udforskning 1909-60 19

Udforskningen fortsætter ... 23

KOMMERCIEL UDFORSKNING – SOMMEREKSPEDITIONER 27

FANGSTVIRKSOMHED – VINTEREKSPEDITIONER 31

Fangstvirksomhed 1908-24 33

Fangstvirksomhed 1926-42 37

Fangstvirksomhed 1945-60 49

NORDØSTGRØNLANDSK KOMPAGNI NANOK 61

ØVRIGHEDSFORHOLD 67

Suverænitetsspørgsmålet 67

2. verdenskrig 72

Efterkrigstiden 74

REGISTER OVER BEMANDEDE STATIONER I NORDØSTGRØNLAND 77

FANGSTSTATIONER 79

ANDRE STATIONER 343

REGISTER OVER STATIONER, HUSE OG HYTTER I NORDØSTGRØNLAND 395

Materialepladser m.v. 528

OM HYTTEBØGER 535

RENOVERING OG BRUG AF STATIONER, HUSE OG HYTTER 536

FORKORTELSER 539

NORSK / DANSK ORDLISTE 540

LITTERATUR 541

KILDER 550

REFERENCER 554

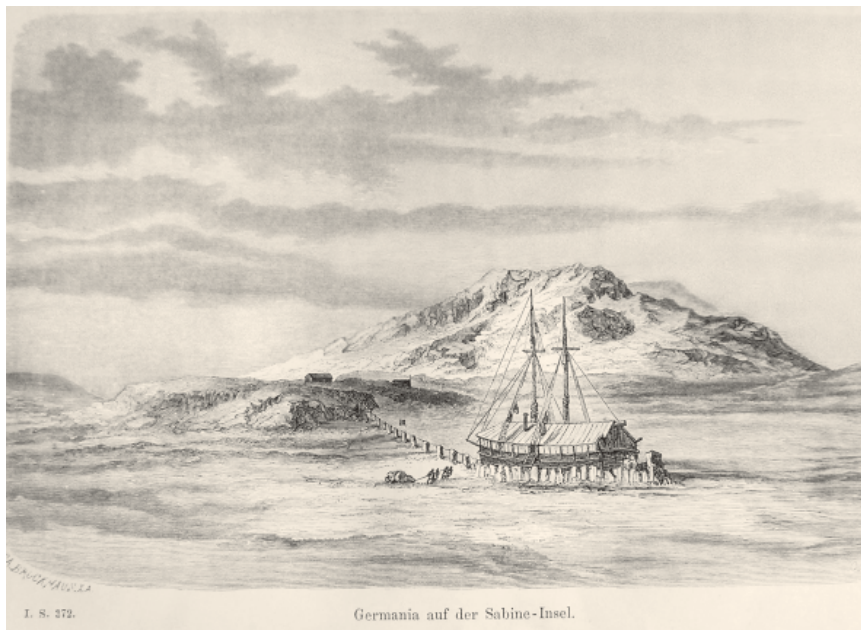
INDEKS 570

Denne bog er udgivet med støtte fra

Af samme forfatter:

Tusind dage med Sirius (1986)
Nordøstgrønland 1908-60. Fangstmandsperioden (1994)
Sirius gennem 50 år (red.) (2000)
One thousand days with Sirius (2005)
Twin Otter – flyvning og rejser i Grønland (2006)
North-East Greenland 1908-60. The Trapper Era (2008)

"Germania" i vinterhavn på Sabine Ø
1869-70. © Koldewey
1873 s. 373

Ekspeditionen var den første, der valgte at overvintre i Nordøstgrønland. Se i øvrigt bogens tabeller vedrørende denne samt senere ekspeditioner, mht. antal overvintrende deltagere samt opførte bygninger.

Koldewey 1873, 1874; Payer 1877.

DEN DANSKE EKSPEDITION TIL ØSTGRØNLAND 1891-92

Det danske marineministerium udsendte i 1891 *Den østgrønlandske Ekspedition* under ledelse af premierløjtnant Carl Ryder (1858-1923). Opgaven var at videreføre udforskningen af Kejser Franz Joseph Fjord og Scoresby Sund. Ekspeditionen bestod af 30 personer inklusive det norske mandskab på ekspeditionsskibet "Hekla", der blev ført af kaptajn Ragnvald Knudsen.

Den 23. juli nåede man frem til munden af Kejser Franz Joseph Fjord; men denne var spærret af is, og ekspeditionen fortsatte derfor til Scoresby Sund. Man besluttede at etablere et vinterkvarter på Danmark Ø. Efter mørketiden fortsatte man undersøgelserne af området, der ikke var udforsket, siden William Scoresby jun. havde besøgt det i 1822. Ryder-ekspeditionen kunne efter en uddramatisk overvintring forlade Scoresby Sund i midten af august 1892 og vende hjem med et værdifuldt materiale, der senere blev publiceret i "Meddelelser om Grønland". Ryder blev senere, i 1907, direktør for Meteorologisk Institut.

Gulløv 1991; Ryder 1895.

ALFRED NATHORST 1899 & GUSTAF KOLTHOFF 1900

Under ledelse af geologen Alfred Gabriel Nathorst (1850-1921) besøgte en svensk ekspedition i sommeren 1899 Nordøstgrønland. Ekspeditionen havde to formål: dels skulle man lede efter spor af Salomon August Andrée (1854-1897), der i 1897 var forsvundet på en ballonfærd mod Nordpolen, og dels ønskede man at udforske området mellem Wollaston Forland og Scoresby Sund.

Grundet særdeles gunstige isforhold nåede ekspeditionsskibet "Antarctic" allerede den 6. juli frem til Sabine Ø. Man lagde et depot ud på Hvalrosø, fortsatte til Scoresby Sund, for derpå at sejle nordover og ind i Kejser Franz Joseph Fjord. Hertil nåede man den 9. august, og nu kom opdagelserne slag i slag. I løbet af tre hektiske uger lykkedes det ekspeditionen at kortlægge det vidt forgrenede fjordkompleks mellem 72ende og 74ende breddegrad, dvs. området mellem Kong Oscar Fjord og Moskusoksefjord. Dagligt dukkede ukendte fjorde og landområder op. Ingeniør Per Dusén (1855-1926) var ekspeditionens kartograf, og da han tillige forestod det botaniske og fotografiske arbejde, må man i høj grad beundre hans fremragende kortlægning. Kun ét sted viser hans kort en markant afvigelse: Dusén Fjord – den blev indtegnet alt for kort. Det skal dog siges til Duséns forsvar, at fjorden, der fik hans eget navn, først blev opdaget dagen før ekspeditionens hjemrejse.

"Antarctic" forlader København, sommeren 1900. © Arktisk Institut

Nathorst udtrykte formodentlig Duséns tanker ved den lejlighed, da han skrev, at *"det var dock ej utan att jag till en början tyckte, att denna fjord-arm gärna kunde varit borta"*.⁷

I 1900 besøgte en anden svensk ekspedition Nordøstgrønland. Denne var under ledelse af zoologen Gustaf Kolthoff (1845-1913) og havde zoologiske undersøgelser som formål. Hertil havde man lejet den norske sælfanger "Frithjof". Ekspeditionen nåede ind til Mackenzie Bugt den 31. juli.⁸ Efter at have besøgt Nathorsts depot på Hvalrosø sejlede man ind i Kejser Franz Joseph Fjord og Moskusoksefjord, hvor man opholdt sig indtil den 23. august.

Isachsen 1925; Kjær 2006; Kolthoff 1901; Nathorst 1900.

CARLSBERGFONDETS EKSPEDITION TIL ØSTGRØNLAND 1900

I 1900 ledede premierløjtnant Georg Carl Amdrup (1866-1947) *Carlsbergfondets Ekspedition til Østgrønland*. Planen var at foretage en bådrejse langs den ukendte kyst mellem Scoresby Sund og Ammassalik. Da Amdrup og tre andre deltagere den 21. juli ved Kap Dalton drog ud på bådrejsen, blev kommandoen overdraget til dr. Nicolaj Hartz (1867-1937), og under hans ledelse blev kysten op til Fleming Fjord kortlagt. Amdrup og hans folk nåede 18. august frem til Ammassalik, hvor de i september blev afhentet af ekspeditionens skib "Antarctic".

Amdrup et al. 1913; Hartz 1902; Koch 1902.

HERTUGEN AF ORLÉANS 1905 & 1909

Den franske hertug Louis Philippe Robert d'Orléans (1869-1926) lejede i sommeren 1905 "Belgica", den tidligere norske sælfanger "Patria", for et togt til Svalbard og Nordøstgrønland. Skibet blev ført af Adrian de Gerlache (1866-1934). "Belgica" nåede gennem isbæltet den 27. juli ved øen Maroussia syd for Kap Bismarck.

Herfra gik man nordover og nåede den 31. juli – efter en landgang ved Kap Philippe på Île de France – op til 78°16' nord. Ekspeditionen optog skitser af kysten op til ca. 79° nord. Efter hjemkomsten købte hertugen af Orléans "Belgica", og med dette skib besøgte han i sommeren 1909 området mellem Kejser Franz Joseph Fjord og Shannon.⁹

Isachsen 1925; Kjær 2005; Orléans 1905, 1911.

DANMARK-EKSPEDITIONEN 1906-08

I sommeren 1906 udsendte *Komiteén for Danmark-Expeditionen til Grønlands Nordøstkyst 1906-08* en ekspedition under ledelse af cand.phil. Ludvig Mylius-Erichsen (1872-1907). Ekspeditionen havde 28 deltagere, og opgaven bestod i at kortlægge den sidste ukendte strækning af Grønlands nordøstkyst. Hertugen af Orléans var, som nævnt, i 1905 nået op til 78°16' nord, og den 22. maj 1900 var det lykkedes amerikaneren Robert E. Peary (1856-1920) via nordkysten af Grønland at nå ned til Kap Clarence Wyckoff på 82° nord. Den mellemliggende kyststrækning var imidlertid endnu ukendt.

Danmark-ekspeditionen afsejlede fra København mod Grønlands nordøstkyst den 24. juni

"Villaen" [628-1] i forgrunden og bagved ekspeditionsfartøjet "Danmark" i vinterhavn ved Danmark Havn, 1908. © Arktisk Institut

har jeg taget ræv på stryknin og nu i Grønland på saks. Jeg foretrækker gift. Har man kun en eneste gang haft lejlighed til at se en ræv tage gift, benytter man aldrig andet. Saksen er det grusomste af alle fangstredskaber, et djævlens værk, som det burde være strafbart at benytte"... "Bjørnejagten kan kun drives med fordel ved hjælp af gode kraftige hunde. Uden et godt hundespand kan mandskabet overhovedet ikke udrette noget".⁵⁵ Johan Petersen bosatte sig senere i Argentina.

Grønlandserindringer 1983; Madsen 1963, 1989; Mikkelsen 1914, 1922, 1955; P150; Ø048

STATUS

Efter 1920'erne tjente Alabamahuset blot som rejsehytte og formentlig kun i ganske få tilfælde. Der blev ikke på nogen måde taget vare på det historiske hus, og uden nogen basal vedligeholdelse var det allerede i 1960'erne i fremskrednen forfald. Siden skulle der gå endnu et halvt århundrede, indtil "Ejnar Mikkelsen" i 2010 efter 98 år vendte tilbage til huset. Denne gang i form af et besøg af besætningen på Søværnets nye inspektionsfartøj "Ejnar Mikkelsen", navngivet efter den berømte polarforsker.⁵⁶ Besøget satte gang i en proces, hvor Nanok og Grønlands Nationalmuseum & Arkiv umiddelbart besluttede at arbejde sammen om at finde en løsning til at sikre hyttens overlevelse. Shannon er imidlertid et vanskeligt tilgængeligt sted, og først efter flere forsøg lykkedes det i 2014 for Grønlands Nationalmuseum & Arkiv – med hjælp fra "Ejnar Mikkelsen" – at besøge Alabamahuset og

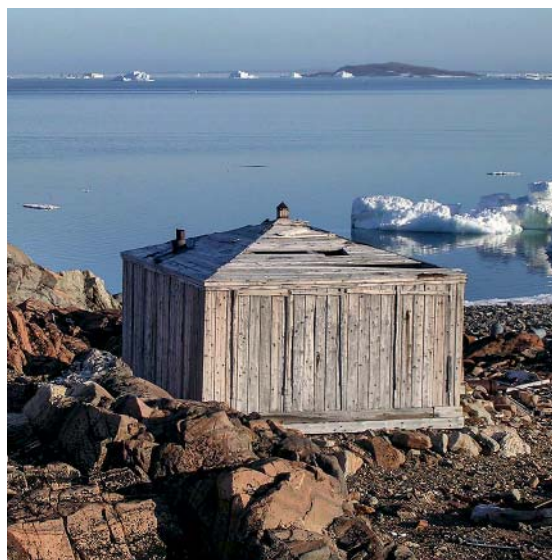

Alabamahuset før istandsættelsen, 2. august 2004.

få optaget en tilstandsvurdering. Ud fra denne vurdering kunne museets bygningssagkyndige, museumsinspektør Inge Bisgaard, udarbejde forslag til, hvordan Nanok skulle udføre sikringsarbejdet. Nanok fremlagde derpå sagen for Aage V. Jensens Fonde, der straks indvilgede i at støtte projektet økonomisk. Hermed var så givet grønt lys til at de praktiske forberedelser kunne gå i gang. Første trin var at få fragtet materialer, værktøj og proviant til Shannon. Takket være hjælp fra inspektionsskibet "Thetis" lykkedes dette i sommeren 2015.⁵⁷ Dermed var alt klar til, at Nanok i sommeren 2016 kunne sende et felthold til Shannon for at udføre det praktiske sikringsarbejde. Her fik man igen logistisk hjælp fra Søværnet, denne gang fra inspektionsskibet "Triton".⁵⁸

I forbindelse med arbejdet gjorde Nanok-holdet sig store bestræbelser på at bevare eller rekonstruere så meget af det originale som muligt. Hvert enkelt løstliggende stykke træ blev sammenlignet og dets oprindelige plads i konstruktionen identificeret, fx vha. de gamle sømhuller. Et tidskrævende, men interessant puslespil. Belønningen var, at det lykkedes Nanok-holdet at sikre Alabamahuset et langt stykke ud i fremtiden og bevare det som et af de mest enestående og navnkundige steder i Nordøstgrønland.

I sommeren 2018 blev Alabamahuset forsynet med rekonstruktioner af det oprindelige "Alabama" navnebræt og skibsdøren fra skibet. Dette skete på Nanoks foranledning med hjælp fra inspektionsskibet "Vædderen" og Naja Mikkelsen, der er barnebarn af Ejnar Mikkelsen.

Alabamahuset [518] er en dansk rejsestation, bygget i 1910 af Alabama-ekspeditionen. Huset blev brugt til overvintring i 1910-11 og 1920-21. Allerede i 1960'erne var det i stærkt forfald. Efter adskillige års forbedringer og i samråd med Grønlands Nationalmuseum & Arkiv lykkedes det for Nanok at gennemføre en istandsættelse af Alabamahuset i sommeren 2016. Øverst: Alabamahuset indvendigt før og efter Nanoks renovering. I midten: Under og efter renovering, august 2016. Nederst: Alabamahuset, august 2019.

CARLSHAVN [365]

Stationens bemanding:

- 1920-21: H.A. Poulsen, Jens Yde Sindalsen,
Viktor Hugo Stjernebo
1921-22: Jens Peter Carslund, Viktor Hugo
Stjernebo, Peter Tutein
1922-24: Niels Peter Andersen, Søren Peter
Larsen

Tobias Dal, der deler Hold with Hope i to halvdele, nord og syd, udmunder i en østvendt bugt. På nordsiden af denne og et par hundrede meter oppe i land kan man endnu finde en bunke gamle rustne metalgenstande: gryder, pletter og pander, kakkelovnsrør og rævesakse. Det er resterne af en nedbrændt fangststation.

1920-21

Husets historie går tilbage til den 27. juli 1920, da nogle mænd gik i land på den flade strand. De skulle finde et egnet sted at bygge et vinterhus og havde først forsøgt at sejle længere op mod nord, men var dér blevet stoppet af havisen. I stedet besluttede de at slå sig ned her, hvor landet skråner let op mod højdedragene på Home Forland.

Deres motorbåd bar navnet "Carl" og derfor kom stedet til at hedde "CarlsHAVN".

Fangstfolkene Viktor Hugo Stjernebo, H.A. Poulsen og Jens Yde Sindalsen var ankommet til Nordøstgrønland den 18. juli, da "Dagny" nåede land ved Kap Broer Ruys, hvor materialerne til deres station endnu lå i en bunke flager. Stjernebo skrev i en rapport, at *"der måtte gøres 4 fragter med stationens sager, og det var til tider vanskelige situationer at komme mellem isen med 3 både, hvor husflagerne stak ud til alle sider. Den 11. august 1920 var huset på station "A" (CarlsHAVN) rejst. Vi tog da til "B" (Kap Broer Ruys) for at afhente den sidste last, som bestod i kul, alt vort brænde, petroleum, træuld, brædder og meget andet"*.¹²³

De begyndte fangsten på ræv og ulv den 1. oktober, men da de ingen slædehunde havde, var fangstterrænet stærkt begrænset. De anvendte fodsakse – en grusom og afskyelig fangstmetode, der desuden ofte skadede skindene. Det første års fangst omfattede lidt af hvert, bl.a. skindene af 3 ulve, 180 fugle, 64 harer, to lemminger, to hermeliner *"samt noget af et bjørneskind"*... *"Af insekter sendes 2 kasser, hvor insekterne er sat på nåle samt 1 kasse med indpakkede insekter"*.¹²⁴

CarlsHAVN i begyndelsen af 1920'erne. © Jonna Jensen

Overvintringen forløb i øvrigt uden nævneværdige uheld, bortset fra en voldsom storm, der greb fat i "Carl" og slyngede den hen ad jorden, hvorved der blev slået hul i motorbådens bund. Båden kunne dog repareres efterfølgende.

1921-22

Da "Teddy" en dag i sommeren 1921 ankom til CarlsHAVN, anede fangstmændene på stationen ikke, at Peter Tutein var ombord og nu skulle være ny fangstmand på CarlsHAVN. Han var en yngre broder til John Tutein, som om vinteren var blevet dræbt af en isbjørn nær Kap Broer Ruys. Denne tragiske hændelse havde skibsfolkene dog endnu ikke fået besked om. Om modtagelsen skrev Peter Tutein: *"Det var forvirrende og uhyggeligt. Hver gang jeg sagde mit navn til en af dem, gav det ligesom et ryk i ham, og han skyndte sig videre og fik en underlig angst til at krybe op langs min ryggrad"*.¹²⁵ Sandheden kom som et frygteligt chok for Peter Tutein. Broderen havde været ham et stort forbillede; men selvom Gustav Thostrup tilrådede ham at rejse med hjem igen, valgte han alligevel at blive, hvilket sidenhen skulle komme mange læsere af grønlandslitteratur til gode.

For Peter Tutein, født i Varde i 1902, gav de to følgende overvintringer stof til adskillige grønlandsbøger. Størst succes fik han med sin roman "Fangstmand" (1928), der blev oversat til flere sprog. Blandt hans øvrige værker er "Larsen" (1929) og "Larsen vender hjem" (1931). Han skrev desuden manuskriptet til "Nordhavets Mænd" (1939) og "Kærlighedens køtere" (1995), to spillefilm om fangstmandslivet. Efter grønlandstiden rejste han rundt i flere verdensdele og blev kendt som eventyrer og forfatter. Han beskrives som et alsidigt talent, men var også et uroligt menneske, der bar på en så dyb splittelse i sindet, at han i 1949 valgte at slutte sit liv for egen hånd.

Om CarlsHAVN skrev Tutein: *"Huset rummede kun en stue på tre gange fire meter og en lille forstue på en meters bredde, et sideskur og et loft til proviant. På den ene langvæg sad tre køjer, to overkøjer og en underkøje, ved den modsatte væg, hvor komfuret stod, sad et vindue med et kombine-ret værksteds- og køkkenbord. På den ene gavlvæg hang køkkengrejene, i den anden sad døren, til køjestøtten var der fasttømret et firkantet bord med en petroleumslampe over og med tre tilhørende omvendte pakkasser, der fungerede som stole"*.¹²⁶ Citatet stammer fra bogen "Grøn ungdom hele

Fangstmand Viktor Hugo Stjernebo. © Jørgen Nielsen

livet" (1950), hvor Tutein gav en meget farverig beretning om livet på CarlsHAVN i 1921-22.

Foruden ham selv og Stjernebo overvintrede en anden ny mand, den 21-årige Jens Peter Carslund fra Nykøbing Mors. Han skulle ikke drive fangst men blot passe motorbåden. Tutein beskrev Carslund som *"almindelig af bygning, musikalsk harmonikaspiller, dygtig maskinist og et rart menneske"*.¹²⁷

Anderledes var imidlertid stationens leder, Stjernebo. Han var ca. 45 år, havde været sømand i omkring tyve år og beskrives af Tutein som *"lille af vækst, lange grå lokker som snoede sig ned over skuldrene og blev holdt borte fra ansigtet af en bøjle af tyk ståltråd, et fuldkægt groede omtrent op til øjnene, som havde tendens til at blive rødsprængte, når han blev gal, og han var af et afgjort hidsigt gemyt"*.¹²⁸ De to ildsjæle, Stjernebo og Tutein, kom snart på kant og Tutein priste sig siden lykkelig for, at Carslund også var på stationen, ellers *"havde kun en af os været i live næste år, og den anden havde begået drab"*.¹²⁹

Tutein skrev også, at han og Stjernebo gjorde alt, hvad de overhovedet kunne for at irritere og chikanere hinanden, og til slut valgte Tutein at desertere: *"Den sidste aften var Stjernebo usædvanlig længe om at falde i søvn. Jeg var på nippet til at tro, han havde gættet, hvad jeg havde for, og ville gribe mig på fersk gerning. Det var mere spændende end nogen bjørnejagt at ligge og skrive den seddel, som meddelte, at jeg var draget af for at slå mig ned hos yankeen og urmageren på Kap Mary (ChristiansHAVN), og at jeg, i det tilfælde han kørte efter mig, skød, dersom han kom inden for en afstand af hundrede meter"*.¹³⁰

Trods disse skærmydsler synes fangstresultatet på CarlsHAVN at have været tilfredsstillende dette år. Både Stjernebo og Tutein betegnede

ELLA Ø [235]

Stationens bemanding:

- 1931-32: S.O. Stenør (S/E), Aage de Lemos (T),
Arne Noe-Nygaard (G), Jørgen Petersen
(Æ), Benjamin Samuelsen (Æ), O.
Simonsen (E), Thorvald Sørensen (B),
Gunnar Thorson (Z)
- 1932-33: S.O. Stenør (S/E), Jørgen Barnabas
(Æ), P.V. Glob (A), Aage de Lemos
(T), Jørgen Petersen (Æ), Benjamin
Samuelsen (Æ), O. Simonsen (E), Eugen
Wegmann (G)
- 1933-34: Aage de Lemos (S/T), Frode Søgaard
Andersen (Z), Jørgen Barnabas (Æ),
Heinrich Büttler (G), Jørgen Petersen (Æ)
- 1934-35: Ib Poulsen (S/T), Allan Lind (I)
- 1935-36: Ib Poulsen (S/T), Aage de Lemos (T)
- 1936-37: Leo Christiansen (S/T), Konrad Arke
(Æ), Th. Heinrichson (G), Richard
Nielsen (I), Arne Philbert (I), Hans
Peter Schaub (G), Jakob Senimoinaq
(Æ), Hans Stauber (G)
- 1937-38: Aage de Lemos (S/T), Karl Andersen
(Æ), Malte Andersson (G), Wilhelm
Bierther (G), Richard Nielsen (I), Th.
Heinrichson (G), Jakob Senimoinaq (Æ)
- 1938-39: Aage de Lemos (S/T), Jonas Brønlund
(Æ), Jørgen Tvermose (I)
- 1939-40: Aage de Lemos (S/T), Lars Napatoq (Æ)
- 1940-41: Aage de Lemos (S/T)
- 1941-42: Aage de Lemos (S/T), Arparte Høegh
(Æ), Eli Knudsen (P), Hans Siewers (P),
Evald Simonsen (Æ)

- 1942-43: Eli Knudsen (S/P), Bjarne Akre (P),
Oddvar Akre (P), Arparte Høegh (Æ),
Evald Simonsen (Æ)
- 1943-47: Ingen bemanding
- 1947-48: Aage de Lemos (S/T), Silvio Eha (G),
Walter Huber (G), Kristian Kunak (Æ),
Eba Olsen (Æ), Pavia Olsen (Æ), Povel
Povelsen (I)
- 1948-49: Aage de Lemos (S/T), Erdhart J. Fränkl
(G), Rudolf Katz (G), Eba Olsen (Æ),
Pavia Olsen (Æ), Povel Povelsen (I)
- 1949-50: Aksel Jensen (S), Elias Arke (Æ), Ove
Barsted (T), Jon Brønlund (Æ), John
Haller (G), Emil Witzig (G)
- 1950-51: Aksel Jensen (S), Peter J. Adams
(G), John W. Cowie (G), Emil Piki
(Æ) Holger Jørgensen (S/R), Verner
Andersen (R), Flemming Carlsen (R),
Eli Kristiansen (Æ/R), Ole Lützhøft (R),
Eba Olsen (Æ/R) Kristen Sørensen (R)
- 1951-52: Alfred Christensen (I), Jørn Riel Eierst
(T), Åge "Ugge" Simonsen (Æ)
- 1952-53: Janus Arke (Æ), Wagn Kromann (I),
Max P. Sommer (G)
- 1953-54: Wagn Kromann (I)

(S) = stationsleder, (T) = telegrafist, (G) = geolog,
(E) = geodæt, (Z) = zoolog, (B) = botaniker, (A) =
arkæolog, (Æ) = slædekører, (I) = assistent, (P) =
Nordøstgrønlands Slædepatrulje, (R) = Operation
Resolut

*Ørnereden og Maskin-
huset, de to ældste byg-
ninger på Ella Ø, 1936.
© Arne Philbert*

Ella Ø, 1938. © A.E. Mittelholzer

Ella Ø, der i 1899 blev opkaldt efter A.G. Nathorsts hustru, ligger midt i nogle af Nordøstgrønlands mest storslåede og pragtfulde omgivelser, og øens vartegn, fjeldet Bastionen, rejser sig lodret af fjorden til imponerende 1.367 meters højde. Det var dog næppe den fantastiske natur, der fik Lauge Koch til at bygge en stor, videnskabelig station på Ella Ø. Stedet havde de kvaliteter, han søgte: En isfri og sikker havn med gode opankringsforhold, et godt klima med mange solskinsdage, en tør og let skrånen grund velegnet til at bygge hus på samt en lille sø, der kunne levere fersk vand direkte til stationen.

Ella Ø stationen blev anlagt i august 1931 af Treårsekspeditionens deltagere, og Gunnar Seidenfaden, udrustningschefen, skrev, at *"de otte videnskabsmænd må have slidt ganske kolossalt i det, nu kunne de forevise os et næsten færdigt hjem, de havde ild på komfuret og kunne byde os på kaffe og romtoddy'er. Og den aften vi kom i land, tog de for første gang et par velfortjente fritimer, vi tilbragte en mægtig hyggelig aften i land, hvor grammofo- nen for første gang spillede overvintringspladerne, og den muntre telegrafist de Lemos gav et forskud på den beholdning af usandsynlige historier, der skulle holde humøret højt på Ella Ø stationen hele vinteren igennem"*.⁸⁶⁴ Den omtalte Aage de Lemos blev i øvrigt en legende på kysten. Mere end nogen anden er hans navn forbundet med Ella Ø, hvor han i perioden 1931-49 havde ikke mindre end 11 overvintringer.

Stationshuset "Ørnereden" fik et areal på 66 m² og var bygget af masonitplader på en tømmerkonstruktion. Huset indeholdt en *"opholdsstue på 24 m²; 7 soverum med standkøjer, skuffer og klapborde; spisekammer med hylder fra loft til gulv*

langs den ene væg; værksted med 2 fastmonterede arbejdsborde samt en reol og fastmonteret stige til loftet; lille gang; akkumulatorrum; motorrum; bislag og 3 sideskure".⁸⁶⁵ Både tag og ydervægge var beklædt med tagpap. Væggene bestod udvendigt af to lag hårdt og indvendigt af et lag halvhårdt masonit. Luften i de 12 cm brede mellemrum tjente som isolering. Loftet var også af masonit. Gulvet bestod af to lag brædder med et isoleren- de mellemlag af Insulite.⁸⁶⁶

Ella Ø og søsterstationen, Eskimonæs, fungerede i årene 1931-43 dels som hovedstationer for Lauge Koch ekspeditionerne og dels som hovedkvarterer for de stedlige danske øvrighedsrepræsentanter. Under Treårsekspeditionen 1931-34 var Eskimonæs om vinteren bemannet med 5-8 mand, dvs. videnskabsfolk, assistenter og grønlandske slædekørere. Lauge Koch – som i 1931 var blevet udstyret med politimyndighed – overdrog i disse år denne myndighed til stationslederen, når han selv forlod kysten om efteråret. I 1934 blev Ejnar Mikkelsen udnævnt til Inspektør for Østkysten, og under ham sorterede derefter de folk – i reglen telegrafister – der var udstyret med politimyndighed. Politidistriktet Ella Ø omfattede strækningen fra en linje gennem midten af Storefjord på Liverpoolkysten til en linje gennem toppen af Teufelsschloss-fjeldet, Noa Sø, midten af Dusén Fjord og nordspidsen af Bontekoe Ø. Polititjenesten udlagde i 1934 en hytte, "Maria Ø (østhavn)" [240], på Maria Ø.

I august 1941 oprettedes Nordøstgrønlands Slædepatrulje, og Ella Ø blev hovedstation for den midterste af patruljens tre grupper. I 1941-42 byggede patruljen den såkaldte "Eli Knudsens hytte" [239-1] på Maria Ø.

I foråret 1943 – efter Eskimonæs var blevet

Nordfjordhuset [358-2] under opførelse, august 1931.
© Arktisk Institut

Nordfjordhuset [358-2], 25. august 2016.

■ Bygget som rejsehus; men i perioder også anvendt til ophold af længere varighed, fx af geologerne Erdhart J. Fränkl og Rudolf Katz i 1948-49. Huset er af samme konstruktion som Kap Brown huset [107] og Kulhus [511]. Det var oprindeligt udstyret med radiostation. I begyndelsen af 1930'erne blev huset også anvendt en del af norske fangstmænd, som dengang ellers kun havde en lille hytte, Giæverhytten [358-1], på stedet.

■ Nordfjordhuset blev i 2019 renoveret af Nanok.

358-3 / 73°42.179'N – 24°30.573'W / Strindberg Land¹²⁶⁶

STRINDBERGHUSET, Laksehytta, Strindbergdalen, Strindberg

■ Norsk fangsthytte/sommerstation anlagt juni 1935 for Arktisk Næringsdrift af Magne Råum, Ole Klokset, Walter Molt og Johan Listhaug, Hoelsbu.

■ På sydsiden af Lakseelv, ved munden af Brogetdal, nord for Nordfjordhuset [358-2].

Strindberghuset [358-3] efter udbygningen i 1954. © Fredrik Sæterdal

Strindberghuset [358-3] før renovering, 11. august 2013.

Strindberghuset [358-3], 25. august 2016.

■ (IIA). 510 x 310 cm fordelt på to rum samt bislag 205 x 310 cm og tilbygning 160 x 100 cm. Kulkomfur: Nanok-ovn. Den tidligere kulovn, Drammens Jernstøberi, er placeret uden for huset. Gulv: Træ.

■ Bygget med henblik på det stedlige laksefiskeri. Til opførelsen medgik materialer fra Giæverhytten [358-1]. Materialer udlagt den 29. juli 1932 ved Junctiondal [905] anvendtes også ved denne lejlighed.¹²⁶⁷ Fra 1935 blev det en fast

skik, at norske fangstfolk fra Hoelsbu, Kap Humboldt og Myggbukta om sommeren samledes ved Strindberghuset for at fiske. I sommeren 1938 fremstillede man som et forsøg fiskekonserves, laks på dåse, direkte på stedet.¹²⁶⁸ Strindberghuset er af stationsstørrelse og forbedret flere gange. I 1954 blev huset renoveret og udbygget af Fredrik og Solveig Sæterdal.¹²⁶⁹ I 1958-59 havde fangstmand John Berg for størstedelen af sæsonen station her.¹²⁷⁰

■ Strindberghuset blev i 2013 renoveret af Nanok.

Bygning af Tobiasshytten [359], august 1938. © Arktisk Institut

Tobiasshytten [359], 4. august 2005.

359 / 73°43.903'N – 21°23.925'W / Hold with Hope¹²⁷¹

TOBIASHYTTE

■ Dansk fangsthytte anlagt 3. august 1938 for Nanok af Carlos Ziebell, Marius Jensen, Alfred Hansen, Christian Petersen og J.G. Jennov, Knudshoved.¹²⁷²

■ I den indre del af Tobias Dal, 199 m.o.h., på nordsiden af elven, ca. 3 km øst for "Tobias Dal (vest)" [360].

■ (IIA). 205 x 200 cm. Kulovn: L. Lange & Co. Gulv: Træ.

■ "Kl. 12½ startede vi med 3 heste 3 vogne med godt halvdelen af materialerne til den næste hytte. Kl. 5 var vi ved et egnet sted nogle kilometer på den anden side af pashøjden. Ved pashøjden passerede vi en norsk hytte (Tobias Dal (vest) [360]) udlagt af kaptajn Schjelderup",¹²⁷³ skrev J.G. Jennov den 2. august 1938, og videre den 3. august: "Hytten var færdigbygget ved 8-tiden, hvorefter vi returnerede til Herjadalshytten [361]".¹²⁷⁴

Egil Halvorsen ved Tobias Dal (vest) [360], 1937. © Will C. Knutsen

Tobias Dal (vest) [360], 4. august 2005.

360 / 73°43.568'N – 21°28.840'W / Hold with Hope¹²⁷⁵

TOBIAS DAL (VEST)

■ Norsk fangsthytte anlagt efteråret 1936 for Quest-ekspeditionen, Krogness.

- Andersen, Villy; **355**
 Andersens grav, Gunnar; **161**
 Andersson, Malte; **362**
 Andreassen, Harry; **356**
 Andreassen, Jakob B.; **116**; **262**
 Andrée, Salomon August; **16**
 Andresen, Hermann; **47**; **53**; **54**;
71; **88-90**; **93**; **104**; **113**; **123**;
136; **178**; **180**; **183-185**; **187**;
189-191; **207**; **275**; **276**; **299**; **306**;
308; **317**; **331**; **451**; **462**; **464**;
468; **472**; **478**; **479**; **484**; **486**;
se også Hermann Andresens
 ekspeditioner
 Anni I-ekspeditionen 1922-23; **36**;
37; **116**; **263**
 Antonsen, Gerhard; **45**; **47**; **154**;
248; **250-252**; **255**; **270**; **299**;
455; **466**; **475**; **481**; **491**
 Arbs, Friits; **350**
 Arentz, Gustav; **423**
 Arke, Christian; **138**; **368**; **371**; **456**
 Arke, Elias; **91**; **203**; **362**
 Arke, Janus; **362**
 Arke, Josef; **346**
 Arke, Konrad; **362**; **368**
 Arke, Magdakalat; **346**
 Arke, Petrus; **284**
 Arke, William; **368**; **373**
 Arktisk Kommando; **76**; **384**
 Arktisk Minekompagni; **404**
 Arktisk Næringsdrift A/S; **20**; **39**;
42-45; **47-49**; **51-53**; **56**; **57**; **71**;
89; **91**; **145**; **146**; **148**; **149**; **153**;
173; **179**; **190**; **194**; **199**; **201**;
223; **224**; **227**; **231**; **234**; **241**;
242; **250**; **251**; **265**; **267**; **268**;
270; **273**; **274**; **281**; **290**; **297**;
299; **301**; **315**; **319**; **320**; **406**;
413-438; **440-442**; **444-446**; **450**;
451; **455**; **457**; **458**; **460**; **466**;
469; **474**; **475**; **489**; **492**; **495**;
496; **499**; **500**; **502**; **504**; **505**;
528-530
 Arnold, K.C.; **345**
 Arundel, John; **449**
 Asiaq; **23**; **25**; **64**
 Atlantic Richfield Company
 (ARCO); **382**
 Attenborough, David; **301**
 Auken, Svend; **25**
 Bachke, Ole Andreas; **128**; **270**
 Bachmann, Peter; **368**; **371**
 Bahnson, Niels Chr.; **355**
 Bakke, (fornavn ukendt); **91**; **206**;
211; **276**
 Balchen, Bernt; **72**; **74**; **272**; **370**;
374
 Baldwin, Evelyn Briggs; **29**; **96**; **213**
 Baldwin-Ziegler ekspeditionen
 1901; **29**; **96**; **168**; **213**; **485**; **488**
 Balås flyveplads; **267**
 Bang, Hans Hvide; **87**; **190**; **297**;
301; **489**; **492**
 Bang, Oscar; **149**; **248**; **252**; **262**;
270; **301**; **435**
 Banks, M.E.B.; **345**; **516**
 Barendzoon, Willem; **13**
 Barnabas, Jørgen; **362**
 Barsted, Ove; **203**; **362**
 Bartlett, Robert A.; **21**; **124**
 Battle, W.R.B.; **23**
 Bavngaard, Knud; **310**; **532**; **533**
 Bearth, Theo; **21**
 Bendixen, Aage; **346**
 Berg, John; **145**; **157**; **447**
 Berg, Real; **267**
 Berge, Baard I.; **219**
 Bergesen, Alb.; **431**
 Berlingske Tidende; **41**; **459**
 Berntsen, Jannik; **62**; **63**; **432**
 Bertelsen, Aage; **18**; **326**
 Berthelsen, Folmer; **350**
 Bessel, F.F.W.; **100**
 Bierther, Wilhelm; **362**
 Bille, Frede; **350**
 Biot, Jean-Baptiste; **404**
 Bird, Charles; **22**; **45**; **137**; **262**;
269; **379**
 Bird, Edward; **22**; **45**; **149**; **262**; **269**
 Birkbøll, Claus; **62-64**; **75**; **238**;
351; **432**; **436**; **459**
 Birkelund, Niels; **346**
 Bisgaard, Inge; **64**; **82**; **328**; **360**; **437**
 Bisig, Walter; **21**
 Bistrup, Henning; **18**; **36**; **97**; **303**;
323; **326**
 Bjerregaard, Anders; **63**; **193**; **502**
 Bjerregaard, Birger; **64**
 Bjørdal, Halvor; **91**; **128**; **130**;
194; **203**; **276**; **414**
 Bjørlo, Martin; **118**; **457**
 Bjørnby, Helge; **245**
 Bjørnnes, G.; **431**
 Bjørnskov, Leo; **24**
 Bjørnskov-udvalget; **24**
 Blindheim, Karl; **178**; **188**
 Block, Viggo; **53**; **165**; **248**; **259**;
334
 Blaase, Gerhardt; **246**; **356**; **509**;
519; **524**
 Board of Longitude; **15**
 Boardman, S.P.; **345**
 Boas (efternavn ukendt); **346**
 Bogholm, Odd; **155**; **178**; **190**;
276; **287**; **297**; **300**; **492**
 Borring, Hans; **350**
 Bossen, (fornavn ukendt); **346**
 Boyd, Louise Arner; **21**; **267**; *se*
også Louise A. Boyds ekspeditio-
 ner 1931-38
 Brandal, Adolf; **34**; **103**; **219**
 Brandal, Johannes H.; **118**
 Brandal, Knut O.; **44**; **145**; **147**;
148; **248**; **250**; **438**; **440**; **466**
 Brandal, Leif; **194**; **195**; **196**; **242**;
268; **423**; **424**
 Brandal, Peder E.P.; **219**
 Brandal, Peter S.; **43**
 Brandals grav, Knut O.; **147**
 Brandstrup, E.; **475**; **483**
 Brandt, Kaj; **355**; **517**
 Braun, Peter; **21**
 Brett-Knowles, R.; **345**
 Brink, Uffe S.; **351**
 British East Greenland Expedition
 1960; **30**
 British North Greenland Expedi-
 tion 1952-54; **22**; **141**; **287**; **301**;
345; **472**; **516**; **526**
 British North-East Greenland
 Expedition 1956; **23**
 Broer Ruys (hvalfanger); **13**
 Brooke, F.R.; **345**
 Brooker, W.D.; **29**
 Brox, Leif; **262**; **265**
 Bruce, R.J.M.; **345**
 Brun, Eske; **72**; **73**; **74**; **273**; **348**;
370; **381**
 Bruun, Hans; **120**; **124**; **486**
 Bruun, L.E.; **124**
 Brønlund, Jon; **91**; **203**; **362**
 Brønlund, Jonas; **362**
 Brønlund, Jørgen; **18**; **80**; **326**
 Brønlund, Mikkel; **346**
 Braastad, Johan; **441**
 Buess, Hanspeter; **21**
 Bull, C.B.B.; **345**
 Busch, Hugo; **376**
 Buskø-ekspeditionen 1941; **46**; **73**;
154; **173**; **199**; **253**; **255**; **317**
 Butcher, Reginald F.; **74**
 Bülow, Jens; **64**
 Bürgi, Kurt; **21**
 Bütler, Heinrich; **362**
 Büttner, Johan Friedr.; **118**
 Bæk, Kurt H.; **386**
 Bøgh, Tonny; **356**
 Bøgsted, Jette; **63**
 Bøgvad, Richard; **39**; **42**; **132**; **303**;
305
 Bønding, Lars; **63**; **64**
 Børgen, Carl; **118**
 Børresen, Jørgen; **403**
 Baasted, Kjeld Fris; **29**
 Cadd, G.F.; **345**
 Cambridge East Greenland Expe-
 ditions 1926-29; **20**; **233**; **478**

- Cambridge Expedition to East Greenland 1955; 23
 Carlsbergfondets Ekspedition til Østgrønland 1900; **17**
 Carlsbergfondets Scoresbysund-Ekspedition 1958; 23
Carlsen; se også Karlsen
 Carlsen, Flemming; 276; **350**; **362**
 Carlsen, Hans Henrik; 63; 64, 115
 Carlsen, Heinz; **376**
 Carlsund, Jens Peter; **106**; **107**
 Carter, Dennis; 62; 281
 Catalina (fly); 278; 472
Christensen; se også Kristensen
 Christensen, Alfred; **362**
 Christensen, Axel; **303**
 Christensen, J.C. (kirkeminister); 35
 Christensen, Jack Engelbrecht; 51; **303**; **312**; 313; 333; 480
 Christensen, Lars; 266; 267
 Christensen, Mads; 42; **131**; 139; **368**
 Christensen, Thyge Thisgård; 64
 Christensen, Aage Eigil; **356**
 Christensens grav, Axel Rasmus; 304
Christiansen; se også Kristiansen
 Christiansen, Erik; **355**
 Christiansen, Knud; 18; **326**
 Christiansen, Leo; 201; **362**; **368**
 Clausen, Hans Carlo; **350**
 Clavering, Douglas Charles; 15; 96; 103; 110; 213; 233; 457; 497; 503
 Conby, (Lt.); 273
 Conrad Holmboe-ekspeditionen 1923; **37**; 222; 263; 315
 Conradsen, Frits; **346**
 Copeland, Ralph; **118**; 477
 Cortsen, Alibak; **346**
 Courtauld, Augustine; 386
 Cowie, John W.; **362**
 Crillesen, Erik; **346**
- Dagbladet; 266
 Dahl, Kai R.; 110; 303; 459
 Dalsbø, Bjarne; 171; 185; 285; **297**; 298
 Dalskov, Franz; **337**; 475; 483; 507; 509; 511; 514
 Damkjær, Poul Erik; **350**
 Danielsen, R.; **355**
 Danmark-ekspeditionen 1906-08; **17**; 19; 22; 34; 35; 80; 91; 96; 132; 159; 213; 326; 327; 378; 387; 390; 523
 Danmarks Miljøundersøgelser; 24; 25; 348
 Danmarks Nationalmuseum; 360; 370
- Dansk Nordøstgrønlands Ekspedition 1938-39; *se Mørkefjord-ekspeditionen*
 Dansk Pearyland Ekspedition 1947-50; **22**; 141; 255; 287; 345; 472
 Dansk Polarcenter; 25; 384
 danske Ekspedition til Dronning Louise Land 1912-13, Den; **19**; 101; **327**
 danske Ekspedition til Østgrønland 1891-92, Den; **16**
 danske Hundeslæde-Ekspedition 1938-39, Den; **22**; 163; 307; 309
 Dansk-svensk kajakekspedition 1989; 10; 30; 436; 528; 534
 Daugaard-Petersen, Tobias; 64
 Davidsen, Johan; **368**; 466
 Davy, Humphry; 404
 Dean, H.R.; **345**
 Dennis (kaptajn); 272
 Desbrowe, Edward; 482
 deutscher Marinewetterdienst, Der; **73**; 125; 310; 360; 370; 373; 376; 483; 498; 531
 Devantier, Valdemar Carl; 146; **368**
 Devold, Finn; 38; 169; 195; 223; 248; 249; **262**; 263; 265; *se også* Finn Devolds ekspedition 1928-30
 Devold, Hallvard; 37-39; 42-44; 46; 71; 108; 117; 124; 154; 180; **194**; 195; 222; 250; 262-267; 323; 422-424; 426; 428-430; 433-435; 438; 440; 445; 453; 457; 458; 460; 462; 469; 470; 473
 Diehl, Wolfgang; 428
 Diernisse, P.E.; **350**
 Dinesen, (fornavn ukendt) Wang; **346**
 Dorset; 13
 Drastrup, Elmar; 22; 163; 181; 182; 216; **303**; 306; 309; 310; 368; 438
 Dronningens blomster; 366
 Dronningens komfur; 212; 342
 Durbahn, John; **346**
 Dusén, Per; 16; 84
Dyreliv
 – fjeldryppe; 139; 203; 254; 320
 – fjeldørred; 11; 28; 47; 52; 53; 141; 142; 148; 151; 155; 157; 171; 187; 190; 198; 199; 202; 227; 238; 252; 259; 270; 271; 275; 279; 284-286; 291; 294; 299; 330; 334; 430; 446; 447; 471; 472; 503
 – halsbåndlemming; 11; 48; 89; 106; 139; 308; 328
- hermelin; 11; 106; 139; 161; 179; 229; 265; 328; 442
 – hvalros; 11; 27; 28; 32; 111; 120; 121; 135; 159; 164; 287; 303; 331; 520
 – isbjørn; 11; 22; 28; 29; 32-35; 81; 85; 88; 97; 101; 103; 106; 107; 108; 111; 114; 116; 121-123; 139; 150; 152; 154; 160; 161; 164; 167; 168; 176; 179; 182-186; 188; 196; 203; 204; 207; 208; 213; 214; 224; 229; 236; 238; 242; 250; 253; 254; 257; 265; 273; 275; 276; 279; 280; 286; 294; 300; 306; 328; 332; 365; 434; 463; 516; 517
 – klapmyds; 27; 28
 – laks; *se* fjeldørred
 – moskusokse; 28; 29; 32; 33; 79; 84; 85; 90; 101; 104; 105; 108; 116; 122; 141; 142; 150; 153; 161; 175; 179; 181; 192; 208; 219; 227; 228; 235; 241; 249; 259; 264; 276; 280; 285; 294; 298; 306; 309; 320; 328; 335; 344; 398; 439; 474; 488; 499
 – narhval; 29
 – polarræv; 32; 249
 – polarulv; 11; 103; 106; 111; 116; 133; 135; 160; 195; 207; 250; 265; 298; 328; 432
 – remmesæl; 28; 33; 273
 – snehare; 11; 106; 113; 160; 242; 320; 328
 – sæl; 15; 27; 28; 29; 32; 91; 133; 135; 187; 191; 196; 237; 287; 304; 512
- Edingsborg, Carl; **346**
 Egeberg, Dagfinn; **145**; **152**; 153; **248**; 257; **262**; 274; 277
 Eha, Silvio; **362**
 Eierst, Jørn Riel; *se* Riel, Jørn
 Eirik Raudes Land; 71; 266
 Eklund, Olaf; **368**; 533
 Ekstrabladet; 40
 Ekstrabladets Østgrønlandsfond; 161
 Elander, Magnus; 30; 62; 281; 436; 470
 Eliassen, Ole; 514
 Ellevoll, Lars; **194**; 203
 Ellinger, Peter; **118**
 Ellingsæter, Kristian; 265
 Elmer, R.; 454
 El'Vibe, Carl; **216**; **217**; **346**; 438; 449
 Engelhardt, Svend; 38; 305
 Engnæs, Erik; 245
 Eriksen, Georg; **224**; 245; 458